

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA

HARMAAN TALOUDEN TORJUNTA RAKENNUSTYÖMAILLA

Rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutus NCC:n
rakennustyömailla

TEKIJÄ: Tuomas Varonen

Koulutusala Tekniikan ja liikenteen ala	
Koulutusohjelma Rakennusalan työnjohdon koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Tuomas Varonen	
Työn nimi Harmaan talouden torjunta rakennustyömailla. Rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutus NCC Rakennus Oy:n rakennustyömailla.	
Päiväys	16.11.2014
Sivumäärä/Liitteet	34/2
Ohjaaja(t) Hannu Haaranen pt. tuntiopettaja	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) NCC Rakennus Oy	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia harmaan talouden torjuntakeinoja rakennustyömailla sekä rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutusta NCC Rakennus Oy:n rakennustyömailla. Rakennusalan harmaa talous aiheuttaa yhteiskunnalle vuosittain merkittävät tappiot. Sen takia harmaan talouden torjunta on yksi hallituksen päätavoitteista. Harmaata taloutta vastaan on laissa säädetty erilaisia torjuntakeinoja, joista viimeisimpänä rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus. Tiedonantovelvollisuus tarkoittaa työntekijöitä ja rakennusurakoita koskevaa viranomaisraportointia Verohallinnolle.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään harmaan talouden torjuntakeinoja rakennustyömailla. Lisäksi opinnäytetyössä kuvataan kulunvalvontaprosessin toteutus NCC:n rakennustyömailla. Tämän tueksi teetettiin kysely NCC Rakennus Oy:n Jyväskylän yksikön rakennustyömaiden toimihenkilöille sähköisestä kulunvalvonnasta. Kysely lähetettiin sähköpostilla kymmenelle työmaatoimihenkilölle. Kyselyyn vastasi kuusi henkilöä ja vastanneiden joukossa oli työnjohtajia, työmaainsinöörejä ja vastaava työnjohtaja. Kyselyllä haluttiin tietää, mitä etuja sähköisellä kulunvalvonnalla on saavutettu, mitä haasteita se aiheuttaa ja kuinka kulunvalvontaa voisi kehittää. Opinnäytetyön tietolähteinä käytettiin edellä mainittuja haastatteluvastauksia ja mm. Verohallinnon internet-sivuja. Opinnäytetyön lopussa on haastattelujen johtopäätökset ja pohdintaa.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena saatiin työmaalla tapahtuvan tiedonantovelvollisuuden hyödyt, haasteet ja mahdollisuudet työmaan työnjohdon näkökulmasta. Opinnäytetyön pohjalta on laadittu sähköisen kulunvalvonnan muistilista NCC:n työnjohtajille. Opinnäytetyöstä on hyötyä työmaan työnjohdolle ennen uuden työmaan aloitusta ja työmaan aikana. Lisäksi opinnäytetyötä voi hyödyntää uusien työnjohtajien perehdyttämiseen sähköistä kulunvalvontaa kohtaan. Tavoitteena on, että opinnäytetyön lukija ymmärtää mitä vahinkoa harmaa talous aiheuttaa yhteiskunnalle ja millä keinoilla harmaata taloutta torjutaan rakennustyömailla.</p>	
Avainsanat Rakennustyömaa, rakentaminen, harmaa talous, tiedonantovelvollisuus, sähköinen kulunvalvonta	

Field of Study Technology, Communication and Transport			
Degree Programme Degree Programme in Construction Management			
Author(s) Tuomas Varonen			
Title of Thesis Fighting the shadow economy at construction sites. A duty to report at NCC Construction Ltd 's construction sites.			
Date	16 November 2014	Pages/Appendices	34/2
Supervisor(s) Mr. Hannu Haaranen, Full-Time Teacher			
Client Organisation /Partners NCC Construction Ltd.			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to study tools to fight the shadow economy at construction sites and also the duty to report at NCC Construction Ltd's construction sites. Yearly, in the field of construction the shadow economy induces remarkable financial loss for the society. That is why the fighting of the shadow economy is one of the main priorities of the Finnish government. The latest law is the duty to report contracts and workers from 1 July 2014 for the Finnish tax authority Verohallinto.</p> <p>The introduction of the thesis considered ways to fight shadow economy at the construction sites in general. How the access control process was accomplished at the NCC Construction Ltd's construction sites was also described. As a support for that a questionnaire concerning electrical access control was made for NCC Construction Ltd's construction sites in Jyväskylä. Via this questionnaire it was found out what advantages the electrical access control gives, what kind of challenges it induces and how the access control could be developed. The questionnaire with its answers and the internet pages of Verohallinto were used as a source of information in this thesis.</p> <p>As a result this thesis explained advantages, challenges and opportunities of the duty to report at construction sites. Based on this thesis a check-list was created concerning electrical access control for foremen working at NCC Construction Ltd. Foremen at construction sites benefits from that check-list as they are starting a new building site and also during it. This thesis can also be utilized as a briefing for the new employees about the electrical access control. After reading this thesis the reader understands what kind of damages the shadow economy induces for the society and also, what kind of tools there are at the constructions sites to fight against it.</p>			
<p>Keywords construction site, construction, shadow economy, a duty to report, electrical access control</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
1.1	NCC Rakennus Oy	6
1.2	Opinnäytetyön aihe, tausta ja tavoitteet.....	6
2	HARMAA TALOUS RAKENNUSTYÖMAILLA	8
2.1	Harmaan talouden historiaa.....	8
2.2	Harmaan talouden vaikutukset ja uhat.....	8
3	HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAKEINOT RAKENNUSALALLA	10
3.1	Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus	10
3.2	Tilajavastuulaki	10
3.3	Veronumeromenettely	11
3.4	Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus	11
4	RAKENTAMISEEN LIITTYVÄN TIEDONANTOVELLISUUDEN TOTEUTUS NCC:N RAKENNUSTYÖMAILLA	13
4.1	Rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden osapuolet ja tehtävät	13
4.1.1	Rakennustyön tilaaja/Rakennuttaja	13
4.1.2	Päätoteuttaja	13
4.1.3	Sivu- ja aliurakoitsijat	14
4.1.4	Hankinta	15
4.1.5	Työnjohto	16
4.2	Tiedonantovelvollisuuden toteutus sähköisen kulunvalvonnan avulla NCC: n rakennustyömaalla ..	16
4.2.1	Perehdytys	16
4.2.2	Suomen Tilajavastuu Oy ja Valtti-Kortti.....	17
4.2.3	Henkilön lisääminen kulunvalvontajärjestelmään.....	18
4.2.4	Laitetoimittaja	19
4.2.5	Kulunvalvontalaitteen sijoitus	19
4.2.6	Kulunvalvonnan tietojen käyttötarkoitus	20
4.2.7	Poikkeusmenettelyt kulunvalvonnasta	21
4.2.8	Työajan seuranta.....	22
5	KYSELYJEN TULOKSET	23
5.1	Työmaiden suhtautuminen kulunvalvontaan	23
5.2	Sähköisen kulunvalvonnan hyödyt.....	24

5.3	Sähköisen kulunvalvonnan haasteet	24
5.4	Sähköisen kulunvalvonnan kehittäminen ja hyödyntäminen	25
5.5	Työmaan sisäinen seuranta kulunvalvonnan käytöstä	25
5.6	Sähköisen kulunvalvonnan tärkein ja merkittävin asia työnjohdon näkökulmasta	26
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
6.1	Työntekijöiden suhtautuminen kulunvalvontaan	27
6.2	Sähköisen kulunvalvonnan hyödyt ja haasteet	27
6.3	Sähköisen kulunvalvonnan mahdollisuudet	28
6.4	Kulunvalvonnan muistilista työnjohtajille	29
7	POHDINTA JA LOPPUSANAT	30
	LÄHTEET	32
	LIITE 1	35
	LIITE 2	36

1 JOHDANTO

1.1 NCC Rakennus Oy

NCC on yksi Pohjois-Euroopan johtavista kiinteistökehitys- ja rakennusyryksistä. Sen liikevaihto on 6,6 miljardia euroa (SEK 57 mrd) ja henkilöstömäärä 18 000. NCC:n kotimarkkina-aluetta ovat pohjoismaat, ja se toimii tehokkaasti kaikilla toiminta-alueillaan asuntojen ja toimitilojen kehittämisessä ja rakentamisessa, teollisten ja julkisten rakennusten rakentamisessa sekä teiden, infrastruktuurin ja maanrakentamisessa. NCC tarjoaa myös materiaaleja, joita käytetään teiden päällystämiseen ja tienhoitotoimintaan. NCC Rakennus Oy on valtakunnallinen rakentaja, jonka toimialaa on talonrakentaminen, sisältäen mm. asunto-, toimitila-, liike- ja julkisen rakentamisen sekä infrarakentamisen. NCC Rakennuksen tytäryhtiö on täyden palvelun suunnittelutoimisto Optiplan Oy. (NCC.fi.)

1.2 Opinnäytetyön aihe, tausta ja tavoitteet

Opinnäytetyön aiheena on harmaan talouden torjunta rakennustyömailla. Lisäksi tarkastellaan syvemmin 1.7.2014 voimaan tullutta rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutusta NCC Rakennus Oy:n rakennustyömailla. Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus liittyy harmaan talouden torjuntaan, ja perustuu veromenettely- ja työturvallisuuslakeihin. Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus tarkoittaa sitä, että rakennusurakoiden tilaajien pitää ilmoittaa tietoja rakentamiseen liittyvistä urakoista ja urakoitsijoista Verohallinnolle. Yhteisen rakennustyömaan päätoteuttajan, eli yleensä pääurakoitsijan pitää puolestaan ilmoittaa tietoja Verohallinnolle rakennustyömaalla työskentelevistä henkilöistä. Tiedonantovelvollisuus koskee urakoita ja rakennustyömaita, joiden arvo on yli 15 000 euroa (alv 0 %). NCC:n rakennustyömailla työskentelevien henkilöiden kuukausittainen raportointi Verohallinnolle tapahtuu Valti-korttien ja sähköisen kulunvalvontalaitteen avulla. Tämän vuoksi rakennustyömaalla tiedonantovelvollisuudesta käytetään usein puhekielessä termiä sähköinen kulunvalvonta.

Miettiessäni eri opinnäytetyön aiheita halusin aiheen, joka on ajankohtainen ja tärkeä. Harmaan talouden torjunta rakennustyömailla on yksi Suomen hallituksen tärkeimmistä hankkeista. Veronumeromenettelyyn siirtyminen oli ensimmäinen vaihe rakennusalan harmaan talouden torjuntaan liittyvistä lainsäädäntötoimenpiteistä, mutta pelkän veronumeromenettelyn ei koettu olevan riittävän tehokasta valvontaa. Sen takia rakennustyömailla on otettu käyttöön 1.7.2014 alkaen käyttöön työntekijöitä ja rakennusurakoita koskeva tiedonantovelvollisuus. Rakennustyömaiden tiedonantovelvollisuus on ollut käytössä hieman alle puoli vuotta ja tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia sitä, miten tiedonantovelvollisuuteen liittyvät lain veloitteet toteutetaan NCC Rakennus Oy:n työmailla, mitä haasteita se on aiheuttanut ja mitä mahdollisuuksia se antaa. Opinnäytetyö kuvaa koko tiedonantovelvollisuuteen liittyvän kulunvalvonta prosessin ennen työmaata ja työmaan aikana. Lisäksi tavoitteena on tehdä opinnäytetyö, jota työnjohtajat voivat käyttää perehtyessään työmaiden sähköiseen kulunvalvontaan. Opinnäytetyön pohjalta laaditaan työmaan sähköisen kulunvalvonnan muistilista NCC:n rakennustyömaiden työnjohtajille.

Harmaa talous – musta tulevaisuus on eräs harmaan talouden vastaisen kampanjan tunnuslause. Slogan on osuva, koska harmaa talous vahingoittaa koko yhteiskuntaa. Rakennusalan harmaan talouden määrä on viime vuosina kääntynyt kasvuun ja aiheuttaa rakennusalalla kokonaisuudessaan 400–500 miljoonan euron vuotuiset vahingot. Harmaa talous koskettaa monia eri aloja, mutta opin- näytetyö on rajattu koskemaan harmaan talouden torjuntaa nimenomaan rakennusalalla. Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus koskee myös yksityisiä henkilöitä, mutta tässä opinnäytetyössä ei käsitellä yksityishenkilöiden tiedonantovelvollisuutta.

Opinnäytetyön toteutustapa on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jossa ensin tarkastellaan mitä harmaan talous on. Teoriaosuus on pääasiassa rajattu käsittelemään harmaata taloutta rakennusalalla. Empiirinen osa on toteutettu henkilöstökyselynä. Kysely lähetettiin sähköpostilla kymmenelle Jyväskylän yksikön työmaatoimihenkilölle. Kyselyn kohderyhmäksi valittiin henkilöitä, jotka ovat työmaalla tekemisissä sähköisen kulunvalvonnan kanssa. Kyselyyn vastasi työnjohtajia, työmaainsinöörejä ja vastaava työnjohtaja. Opinnäytetyössä käsitellään rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutusta sähköisen kulunvalvonnan avulla NCC Rakennus Oy:n työmailla.

2 HARMAA TALOUS RAKENNUSTYÖMAILLA

2.1 Harmaan talouden historiaa

Verohallinnon mukaan harmaalla taloudella tarkoitetaan organisaation sellaista toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työtömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteetoman palautuksen saamiseksi. (Harmaa talous 2011.) Suomessa harmaata taloutta on torjuttu vuodesta 1996 lähtien talousrikistorjuntaohjelmien avulla ja harmaan talouden torjunta on yksi hallituksen kärkihankkeista. Hallituksella on käytössä yhteensä 22 hanketta, joiden tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta, sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. (Musta Tulevaisuus.) Verohallinnon sivuilla mainitaan, että harmaa talous määriteltiin ensimmäisen kerran lainsäädännössä, kun laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä tuli voimaan 2011. Harmaan talouden selvitysyksikön tavoitteena on tuottaa ja jakaa tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta. (Harmaa talous 2011.)

Verohallinnon mukaan harmaata taloutta esiintyy runsaasti toimialoilla, joissa käytetään paljon työvoimaa. Tällaisia paljon työvoimaa käyttäviä toimialoja ovat esimerkiksi rakennusala, majoitus- ja ravitsemisala, kuljetusala, siivous- ja kunnossapitoalat, parturi- ja kampaamoala sekä kauneudenhoitopalvelut. Harmaan talouden yhteydessä puhutaan usein myös ulkomaisten yritysten tai ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvistä ongelmista ja haasteista. (Harmaa talous 2011.)

Rakennusalan verovalvontahankkeen mukaan yksi syy harmaan talouden kasvuun rakennusosalalla on siinä, että rakennusalan työmenetelmät ja ilmiöt ovat muuttuneet huomattavasti 2000-luvulla. Moni rakennusliike on siirtynyt projektinjohtourakointiin, jolloin rakennusliikkeen omaa työvoimaa käytetään vähän ja aliurakointia paljon. Projektinjohtourakointi saattaa aiheuttaa sen, että aliurakointiketjut venyvät pitkiksi. Pitkissä aliurakointiketjuissa työmaiden ja urakkaketjujen hallinta ja niihin liittyvä verovalvonta on vaikeutunut. (Rakennusalan verovalvontahanke.) Vuoden 2011 Harmaan talouden selvitysyksikön raportissa mainitaan, että 2000-luvulla rakennusalan harmaa talous on kokenut rakennemuutoksen. Tällä tarkoitetaan sitä, että kuittikauppaan ja lyhyen elinkaaren yhtiöiden käyttöön viittaavat tunnusluvut ovat vuosina 2001–2008 kaksinkertaistuneet. EU:n liittymisen myötä myös ulkomaisen työvoiman tekemät työtunnit ovat lisääntyneet, kun taas kotimaisen harmaan työvoiman käyttö on vähentynyt 40 prosenttia. (Harmaa talous 2011.)

2.2 Harmaan talouden vaikutukset ja uhat

Harmaalla taloudella on vaikutukset koko yhteiskuntaan. Rehellisesti toimivien yritysten veronmaksuvelvollisuus kasvaa, jos osa yrityksistä jättää verot maksamatta ja lain vaatimat velvoitteet hoitamatta. Tästä on taas seurauksena se, että yhteiskunnan verokertymä jää pienemmäksi ja verorahoilla ylläpidetyt julkiset palvelut kärsivät. (Musta Tulevaisuus.) Harmaan talouden selvitysyksikön mukaan harmaassa taloudessa on kyse muustakin kuin pelkästään saamatta jääneistä verotuloista, kuten esimerkiksi epätasapuolisista kilpailuolosuhteista, työntekijöiden lainvastaisesta kohtelusta sekä

veromoraalin ja oikeusjärjestelmän yleisestä heikkenemisestä. (Harmaa talous 2012.) Harmaassa taloudessa ns. pimeää työtä tekevä työntekijä ei ole oikeutettu ansiosidonnaiseen sairauspäivärahaan, työttömyyspäivärahaan eikä työntekijälle kerry eläkettä. Musta tulevaisuus-sivujen mukaan harmaa talous ja talousrikollisuus liittyvät yhä useammin järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja sen takia harmaalla taloudella ansaitut tulot saattavat päätyä jopa huume- ja ihmiskauppaan asti. (Musta Tulevaisuus.)

Verohallinnon teettämän verovalvontahankeen Raksan mukaan uhkakuvana on, että harmaa talous muodostuu ns. yleiseksi käytännöksi rakennusalailla eli rakennusalan yritykset ajautuvat sellaiseen tilanteeseen, ettei niillä ole muita mahdollisuuksia menestyä kuin laiminlyömällä lakisääteisiä velvoitteitaan. Verovalvontahanke Raksan raportissa mainitaan mm. näin: (Rakennusalan verovalvontahanke.)

Työsuojeluviranomainen saa ajoittain yhteydenottoja rakennusalan yrittäjiltä, jotka kertovat häviävänsä tarjouskilpailuja jatkuvasti toisille yrityksille. Yhteydenottojen mukaan tarjouskilpailussa menestyvät yritykset tarjoavat rakennusalan urakoita sellaisilla hinnoilla, joilla työnantajan ei ole mahdollista huolehtia kaikista lakisääteisistä velvoitteistaan ja maksaa työntekijöille työehtosopimuksen mukaista palkkaa.

3 HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAKEINOT RAKENNUSALALLA

3.1 Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus

Rakennusalan käännetty verovelvollisuus otettiin käyttöön 1.4.2011. Normaalisissa arvonlisäverotuksessa verovelvollinen on myyjä, kun taas rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus tarkoittaa sitä, että tiettyjen rakentamispalvelujen myyntitilanteissa verosta vastaa ostaja eikä myyjä. On myös hyvä huomoida, että käännettä verovelvollisuutta ei sovelleta tavaroiden myyntiin eikä rakentamispalvelun myyntiin yksityishenkilölle. Suomessa rakennusalan käännettä arvonlisäverovelvollisuutta on sovellettava aina kun seuraavat edellytyksistä täyttyvät: (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus.)

- *Palvelu on rakentamispalvelua tai työvoiman vuokrausta rakentamispalvelua varten.*
- *Ostaja on elinkeinonharjoittaja, joka toiminnassaan muutoin kuin satunnaisesti myy rakentamispalvelua tai vuokraa työvoimaa rakentamispalvelua varten. Ostaja voi olla myös niin sanottu välimies eli elinkeinonharjoittaja, joka myy edelleen kyseisen palvelun edellä määritellylle elinkeinonharjoittajalle.*

Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuudella pyritään torjumaan rakennusalan talousrikollisuutta ja harmaata taloutta. Lisäksi käännetty arvonlisäverovelvollisuudella pyritään parantamaan rehellisesti toimivien rakennusalan yritysten kilpailuasemaa. (Käännetty arvonlisävero.)

3.2 Tilaajavastuulaki

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä, eli tilaajavastuulain, tarkoituksena on edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista. Tilaajavastuulain tulee luoda yrityksille ja julkisoikeudellisille yhteisöille edellytyksiä varmistaa, että niiden kanssa vuokratyöstä tai alihankinnoista sopimuksia tekevät yritykset täyttävät sopimuspuolina ja työnantajina lakisääteiset velvoitteensa. (Tilaajavastuulaki 1233/2006.)

Tilaajavastuulain mukaan tilaaja on velvollinen selvittämään seuraavat asiat yrityksestä: onko yritys merkitty ennakkoperintä- ja työnantajarekistereihin sekä arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, onko yritys maksanut veronsa, onko yrityksellä eläkevakuutukset, onko yrityksellä tapaturmavakuutus sekä minimaalinen työehtosopimusta työhön sovelletaan ja mitkä ovat keskeiset työehdot. Edellä mainitut tiedot on hankittava myös ulkomaisista yrityksistä. Tilaajavastuulain mukaan tilaajalle voidaan määrätä korotettu laiminlyöntimaksu, jos tilaaja on tehnyt sopimuksen liiketoimintakiellossa olevan yrityksen kanssa tai tilaaja on ollut tietoinen siitä, että sopimuskumppani ei aio noudattaa lakisääteisiä velvoitteita. Korotettu laiminlyöntimaksu on vähintään 16 000 ja enintään 50 000 euroa. (Tilaajavastuu.)

3.3 Veronumeromenettely

Veronumeromenettelyllä viitataan lakiin veronumerosta ja rakennusalan veronumerorekisteristä. (Veronumerolaki 9.12.2011/1231). Laki veronumerosta ja rakennusalan veronumerorekisteristä tarkoittaa sitä, että rakennustyömaalla työskentelevällä henkilöllä täytyy olla näkyvässä kuvallinen henkilötunniste. Kaikilla rakennustyömailla työskentelevillä on oltava kuvallisessa tunnisteessa myös veronumerorekisteriin merkitty veronumero. (Veronumero.)

3.4 Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus

Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus on lisäys lakiin verotusmenettelystä. Lisäykset ovat 15 b § Työmaan päätoteuttajan velvollisuus antaa työntekijöitä koskevia tietoja ja 15 c § Rakentamispalvelujen tilaajan velvollisuus antaa urakkaa koskevia tietoja. Lisäykset tulivat voimaan 1.7.2014. Tiedonantovelvollisuus koskee myös yksityishenkilöitä ja kotitalouksia, mikäli rakentaminen edellyttää rakennuslupaa. (Verotusmenettelylaki 18.12.1995/1558)

Rakennustyötä tilaavien yritysten on ilmoitettava kuukausittain työmaakohtaisia tietoja rakennusurakoista ja työmaalla työskentelevistä henkilöistä seuraavien ehtojen täyttyessä:

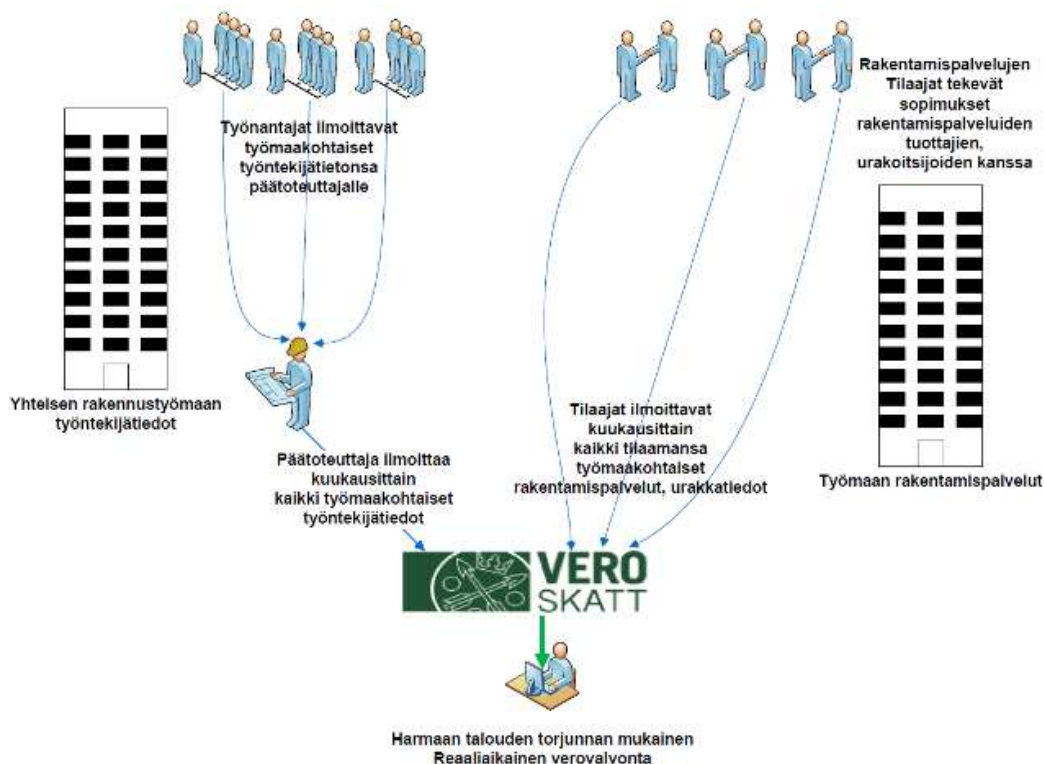
- Tilatun urakkasopimuksen arvo on yli 15 000 euroa.
- Yhteisen rakennustyömaan koko rakennushankkeen arvo on yli 15 000 euroa.

Verohallinnon tiedonantovelvollisuuden vero-ohjeissa mainitaan näin siitä mistä töistä tiedot on annettava: (Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus)

Päätoteuttajalla on velvollisuus toimittaa tiedot Verohallinnolle yhteisellä rakennustyömaalla työskentelevistä henkilöistä. Yhteisellä rakennustyömaalla tarkoitetaan rakennustyön turvallisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 § 1 kohdan mukaan työpaikkaa, jolla tehdään asetuksen soveltamisalassa tarkoitettua työtä ja jolla samanaikaisesti tai peräkkäin toimii useampi kuin yksi työnantaja tai itsenäinen työntekijä. (kuvio 1)

Vero-ohjeissa on myös selvennetty urakka- ja työntekijätietojen tiedonantovelvollisuudesta:

Urakka- ja työntekijätiedot annetaan eri perusteilla. Urakkatiedot on annettava silloin, kun kyse on arvonlisäverolaissa tarkoitettua rakentamispalvelusta. Työntekijätiedot puolestaan annetaan kaikista yhteisellä rakennustyömaalla työskentelevistä. Työntekijätietoja saatetaan antaa myös silloin, kun kyseisestä työstä ei tarvitse antaa urakkatietoja. Tiedonantovelvollisuus koskee kaikkia yhteisellä rakennustyömaalla työskenteleviä, vaikka henkilö ei konkreettista rakentamista tekisikään. (kuvio 1)

Kuvio 1. Rakennusalan tiedonantovelvolliset tahot (Verohallinto, 2014)

Ensimmäisen kerran rakennustyötä tilaavien yritysten ja itsenäisten ammatinharjoittajien täytyi ilmoittaa Verohallinnolle ostetuista rakennusurakoista ja yhteisellä työmaalla työskentelevistä henkilöistä syyskuussa 2014. Nyt ja jatkossa rakentamisilmoitukset annetaan Verohallinnolle vain sähköisesti. Verohallinnon sivujen mukaan tiedonantovelvolliselle voidaan määrätä laiminlyöntimaksu jos tiedonantovelvollinen ei täytä tiedonantovelvollisuuttaan. Laiminlyöntimaksu voi olla laiminlyönnin vakavuudesta riippuen jopa 15 000 euron suuruinen. (Rakentamisilmoitukset - urakka- ja työntekijätiedot.)

Edellä mainittujen torjuntakeinojen lisäksi harmaan talouden torjunta on myös asenteisiin vaikuttamista tiedottamalla ja ohjaamalla. Verohallinto ohjaa asiakkaitaan toimimaan oikein esimerkiksi viranomaisten Internet-palveluissa, joissa lakisääteisten velvoitteiden hoitaminen ja muu asiointi on tehty mahdollisimman helpoksi. Verohallinnon sivuilta löytyvät syventävät vero-ohjeet myös eri harmaan talouden torjuntakeinoista. Lisäksi internetpalveluita on käännetty eri kielille ulkomaalaisia asiakkaita varten. (Harmaa talous 2012.)

4 RAKENTAMISEEN LIITTYVÄN TIEDONANTOVELVOLLISUUDEN TOTEUTUS NCC:N RAKENNUSTYÖMAILLA

4.1 Rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden osapuolet ja tehtävät

4.1.1 Rakennustyön tilaaja/Rakennuttaja

Verotusmenettelylain 15 c §:ssä säädetään rakennuspalvelun tilaajien tiedonantovelvollisuuksista seuraavasti: (Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus.)

Tilaajan on toimitettava kuukausittain Verohallinnolle verovalvontaa varten tarpeelliset yksilöinti- ja yhteystiedot niistä yrityksistä, jotka suorittavat rakentamispalvelua taikka rakennustelineiden pystytys- tai purkutyötä tai jotka vuokraavat tilaajalle työvoimaa edellä mainittuihin tarkoituksiin. Lisäksi tilaajan on toimitettava tiedot toimeksiannon lajista, kestosta ja työmaan sijainnista sekä tilaajan näille yrityksille maksamista vastikkeista.

Rakennustyön tilaajan tehtävänä on ilmoittaa tilaamansa urakkatiedot Verohallinnolle, jos urakkahinta ylittää 15 000 euroa (alv 0 %). Tilaajan on annettava tietoja niistä urakoista, joista on itse tehnyt sopimuksen pää-, sivu- tai aliorakoitsijan kanssa. (kuvio 2; Ratu TT 1.6) Rakennustyön tilaajan tehtävänä on toimittaa sovituissa määräajassa Verohallinnon edellyttämät tiedot kuukausittain yhteisellä työmaalla työskennelleistä työntekijöistään työmaan päätoteuttajalle, mikäli tilaaja ei itse toimi työmaan päätoteuttajana. Rakennustyön tilaajan on ilmoitettava päätoteuttajalle tiedot työntekijöistään esimerkiksi siinä tapauksessa, kun tilaajan on itse hankkinut sivu-urakoita. Yleensä tilaajan sivu-urakat on alistettu pääurakkaan, jolloin päätoteuttaja ilmoittaa työntekijätiedot kootusti koko työmaalta Verohallinnolle. (kuvio 3)

Rakennustyön tilaajan on huolehdittava siitä, että tilaajan työntekijät ovat merkitty julkiseen veronumerorekisteriin ja heillä on veronumerolla varustettu kuvallinen henkilötunniste. (Opas Rakentamisen tiedonantovelvollisuudesta.) Rakennuttajaa suositellaan ilmoittamaan työntekijätiedot Suomen Tilaajavastuun Oy:n Veronumero.fi tarjoamassa Ilmoita-palvelussa. Kyseisestä palvelusta tilataan myös Valtti-kortit, jotka ovat veronumerolla varustettuja kuvallisia henkilökortteja. Veronumero.fi sivustolla luodaan myös työmaarekisteri ja sieltä saadaan jokaiselle työmaalle oma työmaakohtainen työmaa-avain. Työmaa-avaimella voidaan tunnistaa työmaan ja sen rakennuttajien tiedot ja sen avulla kohdennetaan alihankkijoiden sähköiset laskut tilaajan oikealle työmaalle. Työmaa-avaimen ansiosta rakennuttajan on helppo ilmoittaa esimerkiksi tilaamansa urakkatiedot kokonaan sähköisesti Verohallinnolle. (Jos rakennat niin rekisteröidy.)

4.1.2 Päätoteuttaja

Verotusmenettelylain (1558/1995) 15 b §:ssä säädetään päätoteuttajan tiedonantovelvollisuuksista seuraavasti: (Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus.)

Työturvallisuuslain (738/2002) 7 §:ssä tarkoitetun yhteisen rakennustyömaan pääurakoitsijan tai muun päätoteuttajan on toimitettava kuukausittain Verohallinnolle verovalvontaa varten yhteisellä rakennustyömaalla työskentelevistä työntekijöistä ja itsenäisistä työnsuorittajista samoin kuin työnantajista ja vuokratyöntekijöistä tarpeelliset yksilöinti- ja yhteystiedot sekä tiedot työnantajan kotivalttiosta, työ- ja toimeksiantosuhteen laadusta sekä työskentelyä ja Suomessa oleskelua samoin kuin vakuut-

tamista koskevat tiedot. Tietoja ei kuitenkaan toimiteta tilapäisesti tavaraa työmaalle kuljettavista henkilöistä.

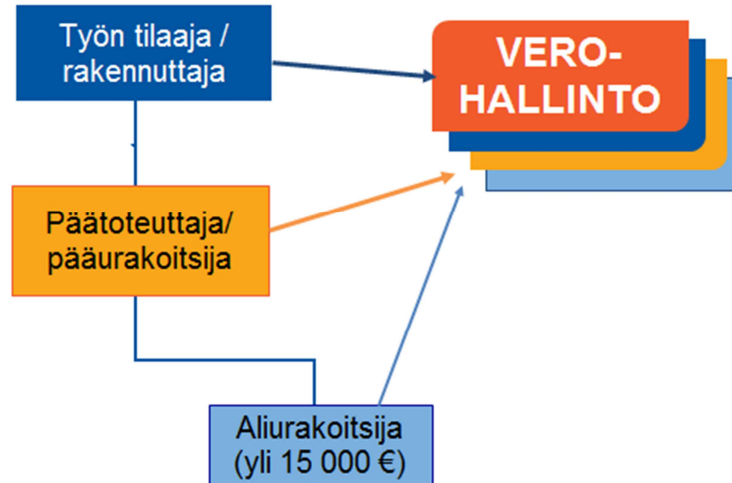
Rakennustyön päätoteuttajan on ilmoitettava Verohallinnolle työmaakohtaiset työntekijätiedot, jos koko rakennustyömaan arvo ylittää 15 000 euroa (alv 0%). Yhteisen rakennustyömaan päätoteuttaja antaa tiedot omista työntekijöistään ja työmaalla toimivien muiden urakoitsijoiden työntekijöistä. Tiedot annetaan myös itsenäisistä työsuorittajista ja vuokratyöntekijöistä. Yhteisen rakennustyömaan päätoteuttajana toimii yleensä pääurakoitsija ja kaikki työmaalla toimivat yritykset ovat velvollisia toimittamaan pääurakoitsijalle tiedot omista työntekijöistään. Yhteisellä rakennustyömaalla tarkoitetaan työmaata, jossa työskentelee samanaikaisesti tai peräkkäin useampi kuin yksi yritys. (kuvio 3)

Päätoteuttajan on myös rakennustyön tilaajan tavoin ilmoitettava tilaamaansa urakkatiedot verohallinnolle. (kuvio 2) Päätoteuttajan urakkatietojen ilmoitusvelvollisuudesta lisää kappaleessa 4.1.4 Hankinta. (Opas Rakentamisen tiedonantovelvollisuudesta.)

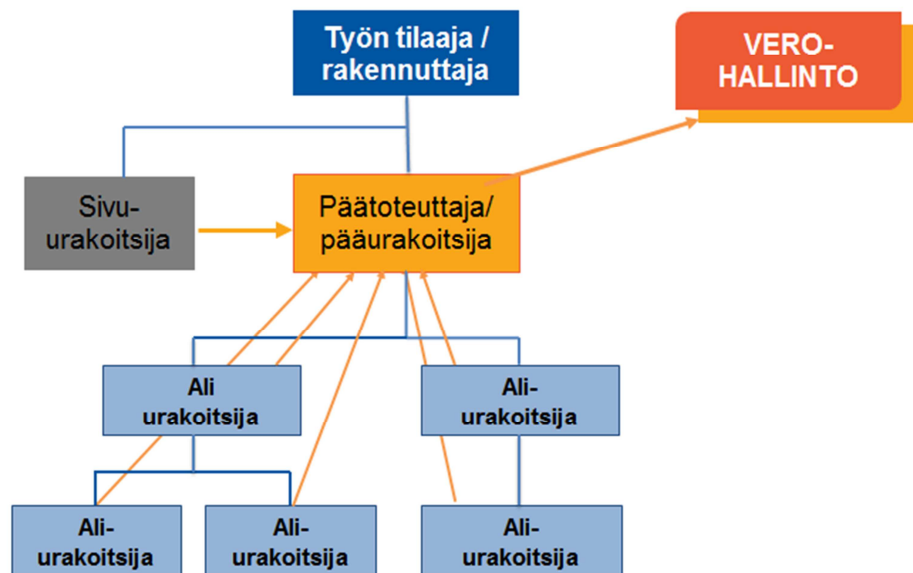
Päätoteuttajan on huolehdittava ja valvottava sitä, että kaikki yhteisellä työmaalla työskentelevät työntekijät ovat merkitty julkiseen veronumerorekisteriin ja heillä on veronumerolla varustettu kuvallinen henkilötunniste. Päätoteuttajaa suositellaan ilmoittamaan työntekijätiedot Suomen Tilajavastuun Oy:n Veronumero.fi tarjoamassa Ilmoita-palvelussa. Kyseisestä palvelusta tilataan myös Valttikortit, jotka ovat veronumerolla varustettuja kuvallisia henkilökortteja. Veronumero.fi sivustolla perustetaan myös rakennuttajan kanssa työmaarekisteri ja sieltä saadaan työmaalle työmaakohtainen työmaa-avain. Työmaa-avaimella voidaan tunnistaa työmaan ja sen rakennuttajien tiedot ja sen avulla kohdennetaan alihankkijoiden sähköiset laskut tilaajan oikealle työmaalle. Työmaa-avaimen ansiosta päätoteuttajan on helppo ilmoittaa työmaakohtaiset työntekijätiedot ja tilaamansa urakkatiedot kokonaan sähköisesti Verohallinnolle. Päätoteuttajan on hyvä jakaa työmaa-avain kaikille urakkaketjun sopimuskumppaneille. (Jos rakennat niin rekisteröidyt.)

4.1.3 Sivu- ja aliurakoitsijat

Yhteisellä rakennustyömaalla toimivan työnantajan kuten pääurakoitsijan aliurakoitsijan tai tilaajan sivu-urakoitsijan on huolehdittava siitä, että työntekijät on merkitty julkiseen veronumerorekisteriin ja siitä, että työntekijöillä on kuvallinen henkilötunniste. Myös sivu- ja aliurakoitsijoita suositellaan ilmoittamaan työntekijätiedot Suomen Tilajavastuun Oy:n Veronumero.fi tarjoamassa Ilmoita-palvelussa. Kyseisestä palvelusta tilataan myös Valtti-kortit, jotka ovat veronumerolla varustettuja kuvallisia henkilökortteja. Sivu- ja aliurakoitsijat rekisteröityvät työmaan työmaarekisteriin päätoteuttajalta tai rakennuttajalta saamallaan työmaa-avaimella. Urakoitsijoiden on toimitettava hyvissä ajoin ennen työteon aloittamista tiedot työntekijöistäsi työmaan päätoteuttajalle. (kuvio 3) (Opas Rakentamisen tiedonantovelvollisuudesta) Aliurakoitsijoiden on myös ilmoitettava tilaamaansa yli 15 000 euroa (alv 0%) arvoiset urakkatiedot verohallinnolle. (kuvio 2; Jos rakennat niin rekisteröidyt.)

Kuvio 2. Urakkatietojen ilmoittaminen. (Suomen Tilajavastuu, 2014)

Kuvio 3. Työntekijätietojen ilmoittaminen (Suomen Tilajavastuu, 2014)

4.1.4 Hankinta

Hankinnan tehtävät käsitellään tässä päätoteuttajan näkökulmasta. Hankinnasta vastaavan on ilmoitettava urakkatiedot kuukausittain Verohallinnolle. Hankinnan on hyvä vaatia urakoitsijoiltaan ennen urakkasopimuksen allekirjoittamista, että urakoitsija on merkinnyt työntekijänsä julkiseen veronumero-rekisteriin ja, että jokaiselta työntekijällä on kuvallinen henkilötunniste. Hankinnan tehtäviin kuuluu myös huolehtia siitä, että urakoitsijaketju hyväksytetään aina hankinnassa. Hankinnan ja työmaan työnjohdon yhteisiin tehtäviin kuuluu, että työmaalla ei työskentele ketään ilman hankinnasta tehtyä sopimusta. (NCC Starnet.)

4.1.5 Työnjohto

Työnjohdon tehtäviin kuuluu ennen työmaan aloitusta tilata kulunvalvontajärjestelmä. Työmaan aikana työnjohto perehdyttää työntekijät ja liittää heidät kulunvalvontajärjestelmään. Työnjohdon tehtäviin kuuluu myös valvoa kulunvalvonnan sovitun mukaista toteutumista. Työnjohdon velvollisuuksista on käsitelty tarkemmin seuraavassa kappaleessa. (NCC Starnet.)

4.2 Tiedonantovelvollisuuden toteutus sähköisen kulunvalvonnan avulla NCC: n rakennustyömaalla

Seuraavissa kappaleissa käsitellään tiedonantovelvollisuuteen liittyvät velvoitteet työmaan näkökulmasta. Työmaalla kulunvalvontaprosessi alkaa siitä, kun työntekijä saapuu ensimmäistä kertaa työmaalle. Seuraavissa luvuissa on kuvattu mitä velvoitteita työnjohdolta vaaditaan kulunvalvonnan suhteen ja miten kulunvalvonta toteutetaan työmaalla sähköisen kulunvalvonnan avulla sekä miten täytetään rakennustyömaalla Suomen lain mukaiset harmaan talouden torjuntakeinot: tilaajavastuulaki, veronumerolaki ja rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus.

4.2.1 Perehdytys

Uuden työntekijän saapuessa työmaalle työntekijälle tehdään ensimmäiseksi työmaaperehdytys, joka on rakennusalalla erittäin tärkeää. Huolellisella perehdyttämällä huolehditaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Hyvä perehdytys ennaltaehkäisee myös työmailla tapahtuvia työtapaturmia, virheitä ja sekaannuksia. Työmaakohtainen perehdytys tehdään aina työmaan vaihtuessa.

Työmaaperehdytyksessä käydään läpi seuraavat aihe-alueet:

- työmaan esittely
- työturvallisuus
- paloturvallisuus
- työmaan aluejärjestelyt ja työmaakerros
- toiminta työmaalla ja työmaan yhteiset käytännöt

Kaikkien urakoitsijoiden ja heidän aliurakoitsijoiden toimihenkilöiden ja työntekijöiden on ennen töiden aloittamista osallistuttava NCC:n järjestämään työmaaperehdyttämiseen. Samalla varmistetaan eri urakoitsijoiden hyväksyntä ja tilaajavastuulain mukaisten asiakirjojen oikeellisuus. Päätoteuttajana (pääurakoitsijana) NCC:n velvollisuutena on perehdyttää kaikki työmaalla työskentelevät työmaan olosuhteisiin, työmaan turvallisuusohjeisiin, yhteisesti käytettäviin työkoneisiin ja -välineisiin, työmaan vaara- ja haittatekijöihin sekä työmaan vaarojen arvioinnin (työturvallisuuden riskiarvioinnin) edellyttämiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. (NCC Starnet.)

Perehdyttäminen on kirjattu työturvallisuuslakiin. Työturvallisuuslain 14. pykälässä mainitaan perehdyttämisestä näin:

Työntekijä perehdytetään riittävästi työhön, työpaikan työolosuhteisiin, työ- ja tuotantomenetelmiin, työssä käytettäviin työvälineisiin ja niiden oikeaan käyttöön sekä turvallisiin työtapoihin erityisesti ennen uuden työn tai tehtävän aloittamista tai työtehtävien muuttuessa sekä ennen uusien työvälineiden ja työ- tai tuotantomenetelmien käyttöön ottamista. (Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738.)

4.2.2 Suomen Tilaaajavastuu Oy ja Valtti-Kortti

Kaikki yhteisellä työmaalla työskentelevät työntekijät on Veronumerolain mukaan merkittävä julkiseen veronumerorekisteriin ja heillä on oltava veronumerolla varustettu kuvallinen henkilötunniste. Suomen Tilaaajavastuu Oy tarjoaa yrityksille tarvittavat palvelut sekä tilaaajavastuulain että veronumerolain noudattamista varten. Suomen Tilaaajavastuu Oy:n tuoteperheeseen kuuluvat Veronumero.fi ja Tilaaajavastuu.fi-palvelut. Tilaaajavastuu.fi on Suomen suurin ja kattavin yrityksille suunnattu tilaaajavastuulain edellyttämien tietojen rekisteri. Veronumero.fi sisältää veronumerolain edellyttämät tiedot työntekijöistä. Tietojen oikeellisuus tarkastetaan Verohallinnon virallisesta rakennusalan veronumerorekisteristä. (Suomen Tilaaajavastuu Oy)

Suomen Tilaaajavastuu Oy:n tarjoama Valtti-kortti on työturvallisuuslain mukainen kuvallinen henkilötunniste rakennustyömaille. Laki veronumerosta ja rakennusalan veronumerorekisteristä edellyttää kaikilta rakennustyömaalla työskenteleviltä työntekijöiltä kuvallisen ja veronumerolla varustetun henkilökortin käyttöä. (kuva 1; VALTTI-kortti)

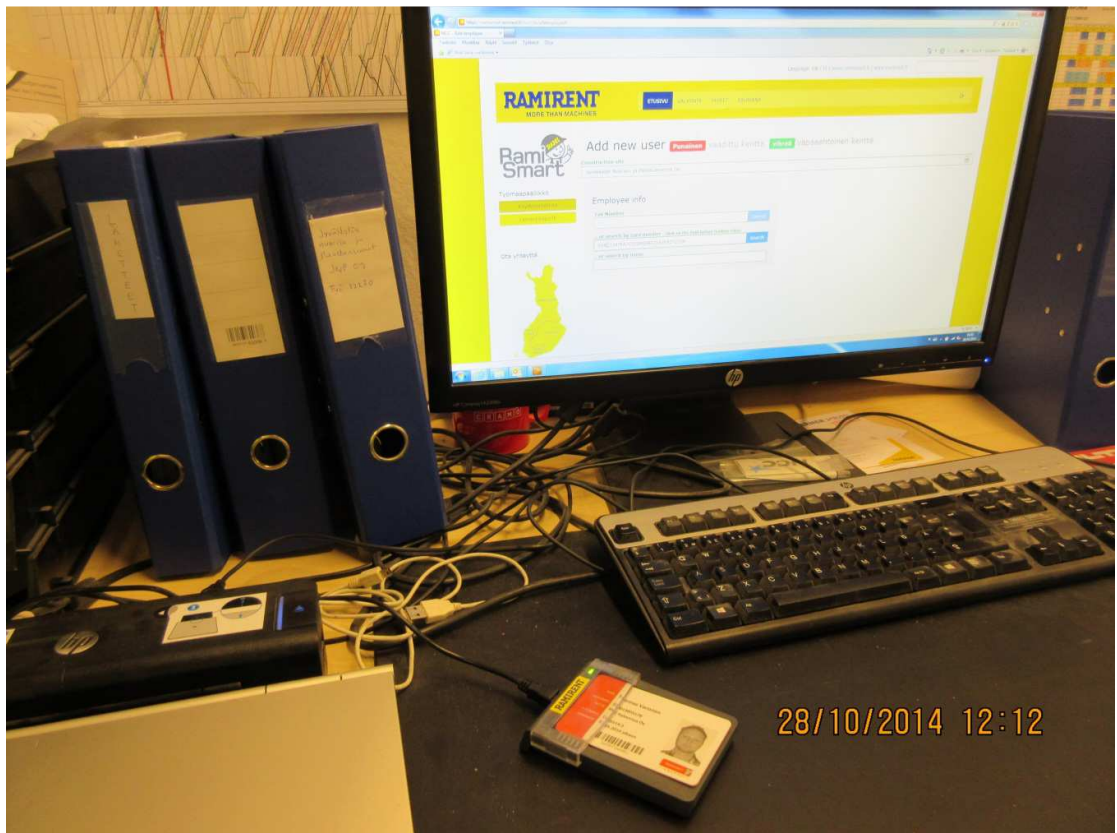
KUVA 1. Valtti-kortti on kuvallinen veronumerolla varustettu henkilökortti. (Suomen Tilaaajavastuu Oy, 2014)

NCC on sitoutunut Valtti-kortin käyttämiseen, koska Rakennusteollisuus RT ry suosittaa Valtti-kortin käyttöä, ja sitä edellytetään kaikilla RT:n jäsenyritysten työmailta. NCC vaatii, että kaikilla kohteen rakennustyöhön osallistuvilla on Valtti-kortti. NCC:n työmaille lain vaatimat työntekijätiedot kerätään sähköisen kulunvalvontalaitteen ja Valtti-kortin avulla, joten NCC:n työmaille ilman Valtti-korttia ei ole edes mahdollista päästä. (NCC Starnet.)

4.2.3 Henkilön lisääminen kulunvalvontajärjestelmään

Perehdytyksen yhteydessä henkilö liitetään työmaan kulunvalvontajärjestelmään lukemalla Valtti-kortti USB-lukijalla. Kuvassa 2 on lukijalaite kytkettynä tietokoneeseen. USB-lukijalla haetaan henkilön Valtti-kortin tiedot Suomen Tilaajavastuu Oy:n Veronumero.fi-palvelusta, joka sisältää veronumerolain edellyttämät tiedot työntekijästä. Kulunvalvontajärjestelmään lisätään myös työntekijän luvat ja pätevyudet: esim. työturvallisuuskorttitiedot, tilityökorttitiedot ja ensiapukoulutus, sekä perehdytystiedot. Lisäksi kulunvalvontajärjestelmään jokaiselle työntekijälle luodaan työmaan kulkuoikeudet. Muita huomionarvoisia asioita kulunvalvontajärjestelmässä ovat yrityksen yhteystiedot, työntekijän esimies sekä mahdollinen urakoitsijaketjutus. Tässä vaiheessa on myös tärkeää tarkastaa, että yrityksen tilaajavastuutiedot ovat kunnossa. Tilaajavastuutiedot ovat myös tarkastettavissa RamSmart-järjestelmän avulla.

Työnjohdon on huolehdittava siitä, että työntekijä koulutetaan ja opastetaan kulunvalvontajärjestelmän käyttämiseen. Jokaisen rakennustyömaan rakentamiseen osallistuvan henkilön on päivittäin kirjattava itsensä kulunvalvontajärjestelmään saapuessaan työmaalle. Työmaalta pois lähtiessä hänen on taas kirjattava itsensä Valtti-kortilla ulos työmaalta. Työnjohdon on valvottava kulunvalvonnan sovitun mukaista toteutumista. (NCC Starnet.)

KUVA 2. Valtti-kortin lukijalaite kytkettynä tietokoneeseen. (Tuomas Varonen, 2014)

4.2.4 Laitetoimittaja

NCC:n sähköisen kulunvalvonnan laitetoimittajaksi on valittu Ramirent Oyj:n tarjoama RamiSmart sähköinen kulunvalvontajärjestelmä. (NCC Starnet.) RamiSmart on helppokäyttöinen ratkaisu rakennustyömaan sähköiseen läsnäoloseurantaan ja viranomaisveloitteiden täyttämiseen. Muita etuja RamiSmart järjestelmässä ovat mm. selkeä käyttäjien ja käyttöoikeuksien hallinta, järjestelmä on hallittavissa myös eri mobiililaitteilla, helppo käyttöliittymä, reaaliaikainen seuranta ja helppokäyttöinen raportointi. (RamiSmart-järjestelmä.) Kuvassa 3 on esimerkki erään työmaan kulunvalvonnan leimauspäätteestä.

KUVA 3. Kulunvalvontalaitteita työmaalla. (Tuomas Varonen, 2014)

4.2.5 Kulunvalvontalaitteen sijoitus

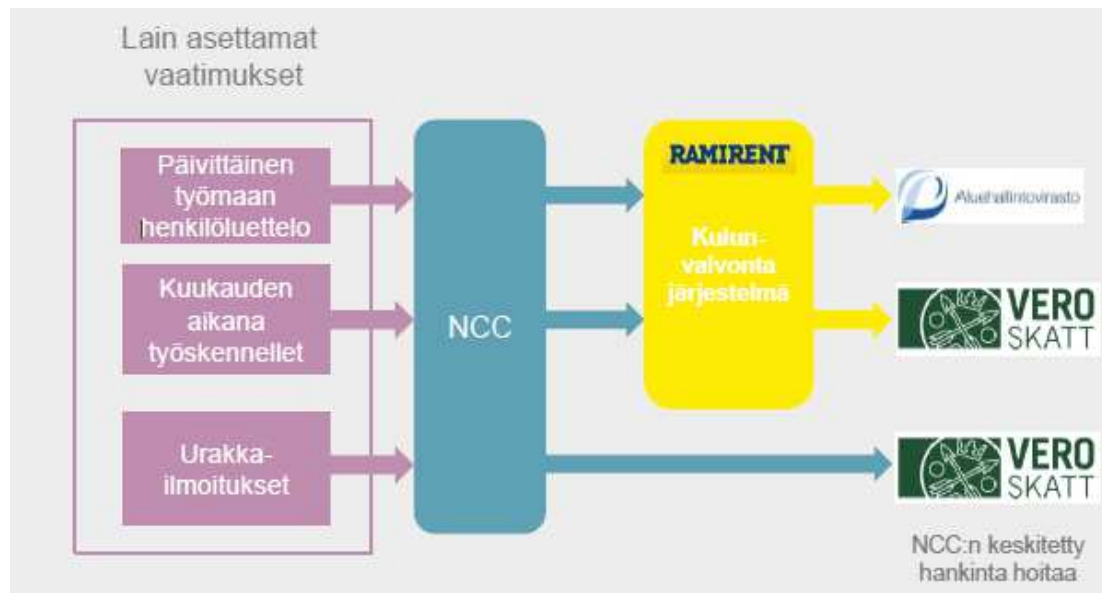
Työmaiden kulunvalvontalaitteet kannattaa sijoittaa yleisten kulkureittien lähelle. Työmaan työnjohto sijoittaa kulunvalvontalaitteen työmaan sijainnin ja laajuuden mukaan. Hyviä laitteen sijoituspaikkoja ovat esim. sosiaalitulojen välitön läheisyys, jos sosiaalitulat ovat työmaa-aitojen ulkopuolella. Työmaaportti on hyvä vaihtoehto silloin, kun työmaa on aidattu ja sosiaalitulat ovat työmaa-aitojen sisäpuolella. Kuvassa 4 on kulunvalvontalaite työmaaportilla. Työmaalla voi olla yksi tai useampi leimauspiste. Mikäli samalla työmaa-alueella on useampi työmaa, on jokaisella työmaalla oltava oma kulunvalvontalaite, koska jokaiselta työnnumerolta on tehtävä omat työntekijäilmoitukset. (NCC Starnet.)

KUVA 4. Kulunvalvontalaite työmaaportilla (Tuomas Varonen, 2014)

4.2.6 Kulunvalvonnan tietojen käyttötarkoitus

Työntekijän leimatessa Valti-korttinsa työmaan lukijalaitteella kirjaantuu työntekijän tiedot sähköiseen työmaarekisteriin, josta muodostuu Verottajan vaatima raportti, jonka sähköinen kulunvalvontalaite lähettää automaattisesti kuukausittain Verohallintoon. Kulunvalvonnan tietoja käytetään tiedonantovelvollisuuteen liittyvään viranomaisraportointiin työmaalla työskenteleistä henkilöistä. Lisäksi kulunvalvontalaitteen avulla saadaan Työturvallisuuslain 52b §:n vaatima raportti työmaalla työskentelevistä henkilöistä. (Kuvio 4) (NCC Starnet.)

Kuvio 4. NCC:n kulunvalvontaprosessi (NCC Rakennus Oy)

4.2.7 Poikkeusmenettelyt kulunvalvonnasta

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, että NCC on sitoutunut Valtti-kortin käyttämiseen ja vaatii kaikilta sopimuskumppaneiltaan Valtti-kortit. Tässä kappaleessa käsitellään kuitenkin muutamia tilanteita, joissa voidaan tehdä poikkeusmenettely kulunvalvonnan suhteen. Yksi poikkeusmenettely voi olla silloin, kun henkilölle on tilattu Valtti-kortti, mutta se ei ole vielä saapunut työntekijälle. Tällaisessa tilanteessa käytetään perehdytyksen yhteydessä myönnettävää RFID-tarraa. RFID-tarra voidaan liittää esim. henkilökorttiin. RFID-tarran avulla tavallinen veronumerolla varustettu henkilökortti voidaan lukea työmaan kulunvalvontajärjestelmässä. Myös ns. väliaikaisen Valtti-kortin edellytyksenä on, että työntekijän tiedot ovat Suomen Tilaajavastuu Oy:n tietojärjestelmässä. Toinen poikkeustapa on, että henkilön ulkomaisella työnantajalla ei ole mahdollisuutta vielä tilata Valtti-korttia. Tämä tilanne voidaan ratkaista siten, että työnantaja syöttää Suomen Tilaajavastuu Oy:n tietojärjestelmään kaikki vaaditut tiedot työntekijästä; ja näiden toimenpiteiden jälkeen voidaan menetellä kuten työntekijän kanssa, joka ei ole vielä saanut tilaamaansa Valtti-korttia. (NCC Starnet.)

Muissa kuin edellämainituissa tapauksissa työnjohdon on syytä harkita sanktion määräämistä henkilön työnantajalle. Työnjohdolla on oikeus määrätä seuraavia sanktioita, jos työntekijän tietoja ei ole edes syötetty Suomen Tilaajavastuu Oy:n tietojärjestelmään:

1. Työnantajalta peritään heti 50 - 100 €:n toimistomaksu
2. Työnantajalle annetaan kaksi viikkoa aikaa syöttää vaaditut tiedot (ilmaiseksi) ja tilata Valtti-kortti.
3. Tilaus todennetaan kahden viikon jälkeen hakemalla henkilön tiedot Suomen Tilaajavastuu Oy:n tietojärjestelmästä tämän veronumerolla tai väliaikaisen Valtti-kortin viivakoodilla (vastaavalla numerosarjalla).
4. Mikäli tietoja ei ole määräaikaan mennessä syötetty, asiaa käsitellään työturvallisuusrikkeenä, jolloin siirrytään NCC:n "Kivasti, pahasti, hyvästi"-käytäntöön (500 - 1500 €:n sakot).

5. Viime kädessä määrätään sopimussakko. (NCC Starnet.)

4.2.8 Työajan seuranta

Kulunvalvontaa voidaan käyttää myös työajan seurannan tukena. Esimerkiksi niissä tapauksissa kun työnjohto toteaa, että työntekijä on tullut työmaalle kiinteän työajan (esim. klo 7.00–15.30) alkamisen jälkeen tai työntekijä on poistunut ennen kiinteän työajan päättymistä. Työnjohdon todetessa, että työntekijällä ei ole mitään perusteita vajaalle työpäivälle on työnjohdolla mahdollisuus huomioida asia tuntikirjanpidossa. (NCC Starnet.)

5 KYSELYJEN TULOKSET

Teetin lokakuussa 2014 NCC:n Jyväskylän yksikön työmaatoimihenkilöille kyselyn koskien rakennustyömaiden tiedontovelvollisuutta. Kysely käsitteli sähköistä kulunvalvontaa, jolla NCC Rakennus Oy kerää tiedot työmailla työskentelevistä henkilöistä. Rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden mukaan rakennustyömaan päätoteuttajan täytyy ilmoittaa joka kuukausi tiedot kaikista yhteisellä työmaalla työskentelevistä henkilöistä. NCC:n rakennustyömailla lain vaatimat raportit toimitetaan Ramirent Oyj:n tarjoaman RamiSmart- sähköisen kulunvalvontajärjestelmän sekä Suomen Tilaaaja-vastuu Oy:n tarjoaman Valtti-kortin avulla Verohallinnolle. Kysely lähetettiin sähköpostilla kymmenelle Jyväskylän yksikön työmaatoimihenkilöille. Kyselyyn vastasi työnjohtajia, työmaainsinöörejä ja vastaava työnjohtaja. Kysymyksiä oli 6 kappaletta ja ne oli tarkoitettu pohdittavaksi nimenomaan työmaan näkökulmasta. Vastausprosentti oli 60 %. Alla on kyselyn kysymykset vastauksineen sekä johdantoa siihen mitä kysymyksillä tavoiteltiin.

5.1 Työmaiden suhtautuminen kulunvalvontaan

Ensimmäinen kysymys oli miten työmaalla on suhtauduttu kulunvalvontaan ja pyysin pohtimaan kysymystä esimerkiksi omien työntekijöiden ja aliurakoitsijoiden näkökulmasta. Halusin vastauksia siihen, ovatko NCC:n omat työntekijät sitoutuneempia kulunvalvonnan käyttöön kuin yhteisellä työmaalla työskentelevät aliurakoitsijat. Suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että kulunvalvontaan on suhtauduttu hyvin, niin omien työntekijöiden kuin aliurakoitsijoiden puolelta.

Kulunvalvontaan on suhtauduttu vaihtelevasti työmaalla. Toisille aliurakoitsijoille, varsinkin suuremmille yrityksille, Valtti-kortti ja sen käyttö ovat tuttua. Ja heiltä negatiivista kommenttia ei juuri tule. Lähinnä pienemmät urakoitsijat antavat palautetta, kuinka vaikeaksi työmaalla työskentely on heidän mielestään tehty nykyään. Monet pitävät sitä turhana, eikä heidän mielestään sillä ole merkitystä harmaan talouden torjunnan kanssa. Omat työntekijät ovat suhtautuneet hyvin asiaan. Kulunvalvonta ei ole juuri aiheuttanut keskustelua omien työntekijöiden keskuudessa.

Kaikki työmaan työntekijät ovat suhtautuneet yllättävän hyvin sähköiseen kulunvalvontaan, en ole kuullut työntekijöiden suunnalta negatiivista palautetta. Työnjohdolle sähköinen kulunvalvonta tuntuu tuottavan enemmän työtä, sillä aika usein esiintyy ongelmia, joita täytyy ratkoa palveluntarjoajan kanssa.

Meidän työmaalla työmaatoimisto on työmaa-aitojen ulkopuolella ja kulunvalvonnan lukija samoin. Käytännössä työmaalle on päässyt kävelemään vapaasti kun porttia ei ole ollut. Aika hyvin aliurakoitsijat ovat asiaan suhtautuneet vaikka joutuvat aika pitkään istumaan toimistolla ennen kuin pääsevät töihin.

Yleisesti ottaen suhtautuminen on ollut hyvää eikä ongelmia ole ollut.

Kaikkeen uuteen suhtaudutaan varauksella. Ajoneuvoportit ovat työllistäneet turhan paljon vikaherkkyydellään.

Mielestäni suurempaa kapinointia sitä vastaan ei ole ollut. Oikeastaan yllättävänkin tunnollisesti työntekijät näyttävät noudattavan ohjeita kulunvalvontaan liittyen. Suurimmat ongelmat kortin leimaamisessa ja sen muistamisessa on ehkä ollut itselläni

5.2 Sähköisen kulunvalvonnan hyödyt

Toisena kysymyksenä halusin vastauksia siihen, mitä hyötyjä sähköisestä kulunvalvonnasta on saatu. Suurin osa vastanneista koki suurimpana hyötynä sen, että pystyy reaaliajassa seuraamaan ketä työmaalla on, jolloin pystytään paremmin seuraamaan mm. aliurakoitsijoiden työmaalla oloa.

Nyt on mahdollista nähdä reaaliajassa ketkä ovat juuri nyt työmaalla. Tietenkin se helpottaa ilmoitusvelvollisuutta verottajalle päin. Näin tietojen keruu on helppoa.

Sen avulla voidaan tarkistaa esimerkiksi, kuinka paljon joku työntekijä/urakoitsija on työmaalla viettänyt aikaa. Tiedosta on apua mm. tuntilistojen kuittaamisessa (ei kuitata sepitettyjä tunteja). Sähköinen kulunvalvonta auttaa myös pitämään poissa työmaalle kuulumattomat työntekijät sekä henkilöt, joita ei ole perehdytetty. Sen avulla saadaan selville työmaavahvuus.

Saa helposti ajettua listan työmaalla työskentelevistä työntekijöistä.

Urakoitsijakohtainen työajankäyttöseuranta on ollut tietyissä urakoissa käytössä lähinnä jälkilaskentatiedon keruuta varten.

Saadaan ajantasaista tietoa työmaan vahvuudesta ja henkilöistä (+työajoista).

Tiedetään ketä työmaalla milloinkin työskentelee. AU:t eivät voi mennä enää noin vain työmaalle tekemään töitä vaan joutuvat tulemaan perehdytyksen kautta ja heidät rekisteröidään työmaan kulunvalvonta järjestelmään. Tällä tavoin pääurakoitsija pystyy kontrolloimaan AU:n toimintaa ja pysyy tietoisena siitä ketä työmaalla milloinkin pyörii.

5.3 Sähköisen kulunvalvonnan haasteet

Kolmannessa kysymyksessä halusin vastauksen siihen, onko kulunvalvonnasta ilmennyt haittapuolia työnjohdolle. Vastauksista löytyi kaksi selkeintä haastetta, jotka olivat työnjohdon kulunvalvontaan käyttämä aika ja laitetoimittajan ongelmat.

Se hidastaa tietenkin urakoitsijan pääsyä työmaalle, koska perehdytyksen jälkeen tiedot tulee syöttää vielä kulunvalvontaohjelmaan sekä aktivoida Valtti-kortti. Voi olla ettei työmaatoimistossa ole juuri sillä hetkellä henkilöä joka osaisi/voisi aktivoida kortin.

Ainoastaan tulee mieleen työnjohdon siihen käyttämä aika.

Aika työlästä jos ei ole esim. Valtti- korttia käytössä. Jos Valtti-kortti on käytössä, niin joku muu NCC:n työmaan on saattanut jo täydentää henkilön tiedot, jolloin työ nopeutuu.

Suurimmat ongelmat ovat olleet porttijärjestelmän kanssa koska järjestelmätoimittajan yhteydet eivät ole toimineet eikä porteista ole päässyt kulkemaan. Lisäksi hankaluuksia aiheuttaa työmaalogistiikan järjestäminen niin että kaikki todellakin leimaavat itsensä sisään ja ulos. Jos esimerkiksi maaurakoitsijan työntekijät ovat aiemmin perehdytetty ko. työmaahan ja he työskentelevät välillä muualla mutta palatessaan eivät leimaakaan itseään työmaalle tms.

Toimintahäiriöitä, pyöröportti ahdas - ei mahdu kantamuksien kanssa sisään.

Etenkin nyt alkuvaiheessa on ollut ongelmia valttikorttien kanssa. Se on osalle urakoitsijoista (pienet urakoitsijat etenkin) vieras käytäntö ja monilla AU:lla ei ole "oikeaa" valtti-korttia käytössään jolloin työmaalla joudutaan tekemään väliaikainen kortti = ylimääräistä työtä."

5.4 Sähköisen kulunvalvonnan kehittäminen ja hyödyntäminen

Tämän kysymyksen tarkoitus oli selvittää sitä, miten sähköistä kulunvalvontaa voisi vielä kehittää ja hyödyntää työmaalla. Vastauksissa ilmeni, että työmaa pitäisi aidata niin hyvin, että työmaalle ei pääse ilman Valtti-kortin leimaamista tai puutteellisilla Valtti-kortin tiedoilla. Lisäksi toivottiin, että Valtti-kortin tietoihin pystyttäisiin keräämään kunkin työntekijän erityispätevyudet kuten ensiaputiedot, tulityökorttitiedot tai työturvallisuuskorttitiedot. Jos nämä löytyisivät valmiina Valtti-kortista, niin tietoja ei tarvitsisi enää erikseen tarkistaa perehdytyksen yhteydessä.

Jollain lailla helpottaa systeemiä, en tiedä miten..Parempi, että kulunvalvonta olisi työmaaportissa. Nyt kulunvalvontalaitteet ovat meillä melko kaukana työmaatoimistolla, joten varmasti kaikki eivät käy joka kerta leimaamassa itseään työmaalle sisälle. Voisiko Valtti-kortissa olla etälukija? Vaikka kortti olisi taskussa, portti lukisi sen sieltä?

Järjestelmää ja palvelua pitäisi kehittää niin, että siinä ei esiinny ongelmia niin usein. Ohjelman pitäisi myös paremmin ohjata työnjohtajaa täyttämään tietoja oikein (nyt tietämättömyyden vuoksi saattaa ohjelman saada sekaisin). Kulunvalvontaan pitäisi pystyä liittämään tiedot työturvakortin voimassaolosta niin, että kulunvalvontaportti ei päästäisi sisään, jos kortti on vanhentunut. Samoin pitäisi samalla tarkistaa yrityksen tilaajavastuutiedot: jos yrityksellä on häiriöitä niissä, ei sisään pääsisi. Kulunvalvontajärjestelmää pitäisi voida käyttää työajanseurantaan eli sitä pitäisi voida käyttää palkanmaksun perusteena.

Valtti-kortti pakolliseksi kaikille.

Ainakin omien työntekijöiden kohdalla työajan seurantaan sekä palkanmaksuperusteena.

Ajoneuvoliikenne, miten se saadaan varmuudella kirjattua työmaalle sisään.

Jotta kulunvalvonnasta olisi oikeasti hyötyä ja se toimisi niin kuin on tarkoitus, niin kaikilla työmailla pitäisi olla kattava työmaa-aitaus ja yksi kulku työmaalle, jossa kortti leimataan mennessä tullen. Siis pyöröportti työmaalla jossa kortti leimataan ja vain toimivalla kortilla pääsee sisälle. Tämä ongelma vielä ainakin Kortepohjan työmailla.

5.5 Työmaan sisäinen seuranta kulunvalvonnan käytöstä

Viidennessä kysymyksessä halusin vastauksia siihen, onko työmaalla tehty työmaan sisäistä seuranta kulunvalvonnan käytöstä eli tehty niin sanottuja "pistokkaita" joidenkin työntekijöiden tai aliurakoitsijoiden leimauskäyttämismisestä. Yli kolmannes vastanneista ei ollut tehnyt työmaan sisäistä seurantaa ja osa vastanneista oletti jonkun muun työmaalla tekevän sitä.

Emme.

En ymmärrä kysymystä. Jos tämä tarkoittaa, että onko seurattu jonkin työntekijän/urakoitsijan työmaalla oloa, niin näitä tietoja on tarkistettu järjestelmästä tarvittaessa.

Ei olla.

Kokeiluluontoisesti muutamien urakoitsijoiden kanssa yhteistyössä.

Ruusupuisto on pilotoinut kulunvalvontaa ja se on työllistänyt meitä jonkun verran.

Käsittääkseni työmaainsinöörit ovat seuranneet korttien leimausta.

5.6 Sähköisen kulunvalvonnan tärkein ja merkittävin asia työnjohdon näkökulmasta

Tähän kysymykseen halusin vielä yhteenvetona vastauksen siitä, minkä asian työnjohto kokee kulunvalvonnan tärkeimmäksi ja merkittävämmäksi asiaksi. Olin tyytyväinen, että suurin osa vastanneista totesi tärkeimmän asian olevan harmaan talouden torjunta rakennustyömailla.

Se, että tiedetään keitä työmaalla liikkuu päivän aikana. Tarkoitus on harmaan talouden torjunta, en tiedä pesiikö se eniten suurilla työmailla? Ja saadaanko se tällä kuriin? Lisätyötä työmaille. Onko se tarkoituksen mukaista?

Työmaanäkökulmasta tärkeää on hallita työmaalla liikkujia, jotta työmaan työntekijät pääsevät työmaalle mutta ulkopuoliset eivät.

Työntekijän esimiehen yhteystiedot löytyy järjestelmästä.

Pääurakoitsijan näkökulmasta ehkä parhaaksi listaisin tällä hetkellä helppouden työntekijäluettelon ylläpidossa sekä valvonnan ja seurannan helppouden, otat vain tulosteen esim. TR-kierrokselle mukaan ja tarkistat työmaa alueella olevien henkilöiden tilan.

Saadaan ajantasaista tietoa työmaan vahvuudesta ja työajoista.

Tiedetään työmaan vahvuus koko ajan. Tämä edellyttää sitä, että kortti leimataan aina työmaalle mennessä ja sieltä lähdettäessä. Onnettomuustilanteissa pystyttäisi tarkastamaan ketä työmaalla on ollut jne. Kulunvalvonta velvoittaa myös AU:ta toimimaan tietyn kaavan mukaan ja tällä tavoin pystytään torjumaan harmaan talouden ongelmia, lienee perimmäinen syy kulunvalvonnan käyttöönottoon työmailla. Kunhan kulunvalvonta saadaan toimimaan jouhevasti ja toimivasti niin uskon että siitä on hyötyä jatkossa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Työntekijöiden suhtautuminen kulunvalvontaan

Sähköiseen kulunvalvontaan on suhtauduttu vaihtelevasti eri työmailla. NCC:n omat työntekijät ovat suhtautuneet kulunvalvontaan hyvin. NCC:n omat työntekijät ovat käyttäneet kulunvalvontaa alusta asti tunnollisesti. Aliurakoitsijat ovat puolestaan suhtautuneet ristiriitaisin tuntein kulunvalvontaa kohtaan. Varsinkin pienemmät urakoitsijat ovat antaneet palautetta siitä, että työmaalla työskentely on tehty heidän kannaltaan vaikeaksi. Tällainen kritiikki johtuu yleensä tietämättömyydestä ja siitä että ei ymmärretä kulunvalvonnan perimmäistä tarkoitusta. Mitään uusia toimintatapoja ei ole tarkoitus luoda kenenkään kiusaksi, vaan taustalla on aina jokin isompi syy, kuten tässä tapauksessa harmaan talouden torjunta rakennustyömailla. Suuremmat aliurakoitsijat ovat olleet valveutuneimpia sähköistä kulunvalvontaa kohtaan ja heille Valtti-kortti ja kulunvalvonnan käyttö on ollut tuttua. Olen kuitenkin varma, että rakennustyömaiden tiedonantovelvollisuus yllätti heinäkuussa monet urakoitsijat. Kaikkeen uuteen suhtaudutaan alussa aina varauksella, kunnes järjestelmä tulee tutuksi ja urakoitsijat tajuvat, että kulunvalvonnan käyttö on pakollista ja NCC Rakennus Oy vaatii sen käyttöä rakennustyömaillaan. Periaatteessa ketään ei saa päästää töihin NCC:n rakennustyömaille ilman Valtti-korttia. NCC:llä kulunvalvontajärjestelmä ja Valtti-kortit otettiin heti käyttöön heinäkuun alussa ja NCC Rakennus Oy:n voidaan sanoa olevan edelläkävijä sähköisen kulunvalvonnan suhteen.

6.2 Sähköisen kulunvalvonnan hyödyt ja haasteet

Kulunvalvonnasta saadaan monelaisia hyötyjä, kuten se, että nähdään reaaliajassa ketä työmaalla työskentelee kyseisellä hetkellä. Kulunvalvontajärjestelmästä tulostettavaa raporttia työmaalla olevista henkilöistä oli hyödynnetty mm. työmaan TR-kierroksella. Kulunvalvontajärjestelmästä voidaan myös tarkistaa kuinka paljon joku työntekijä tai aliurakoitsija on ollut työmaalla. Ajantasainen työmaavahvuuden saatavuus koettiin suurena hyötynä monissa haastatteluvastauksissa. Hyödylliseksi koettiin myös se, että työntekijän esimiehen yhteyshenkilöt löytyvät helposti järjestelmästä. Lisäksi kulunvalvontajärjestelmästä on helppo tarkistaa urakoitsijaluettelo ja onko urakoitsijoiden välillä ketjutusta. RamiSmart kulunvalvontajärjestelmä näyttää myös onko yrityksen tilaajavastuutiedot kunnossa.

Sähköinen kulunvalvonta kerää työntekijätiedot työmaarekisteriin ja lähettää ne sieltä kuukausittain automaattisesti Verohallinnolle. Periaatteessa järjestelmä hoitaa kaiken itse. Työmaan työnjohdolle jää kuitenkin paljon tehtäviä kulunvalvonnan suhteen. Työmaan alussa työnjohdon on hankittava kulunvalvontajärjestelmä. Työnjohdon on perehdyttävä kulunvalvonnan käyttöön ja siihen, että he osaavat kirjata uuden työntekijän kulunvalvontajärjestelmään. Varsinkin alussa kulunvalvontajärjestelmässä esiintyi ongelmia, joita oli ratkottava kulunvalvonnan laitetoimittajan kanssa. Työnjohdon on valvottava ja opastettava kulunvalvonnan asianmukaista käyttöä. Valtti-kortin aktivointi kulunvalvontajärjestelmään vie aliurakoitsijoiden aikaa ennen kuin he pääsevät työmaalle. Valtti-kortin aktivointi tehdään työmaaperehdytyksen yhteydessä ja täsmälliseen perehdytykseen voi kaikkine osaluueineen mennä aikaa 30 minuuttia. Työmaan työnjohdon on huolehdittava siitä, että työmaalla on

aina joku henkilö toimihenkilöistä, joka osaa aktivoida Valtti-kortin kulunvalvontajärjestelmään. Siksi onkin suositeltavaa, että kaikki työmaan toimihenkilöt opettelevat kulunvalvontajärjestelmän käytön. Toimihenkilöiden haastattelujen mukaan kulunvalvonnalla koetaan ainakin vielä olevan työllistävä vaikutus. Varsinkin niissä tapauksissa, joissa joudutaan toimimaan poikkeusmenettelyjen mukaan, eli työmaalla tulevalle henkilöllä ei ole vielä saapunut virallista Valtti-korttia vaan hänelle joudutaan tekemään väliaikainen kortti.

Kulunvalvontalaitteen sijoituksesta koettiin myös haasteita. Ne työmaat, joissa kulunvalvontalaite oli työmaa-aitojen ulkopuolella, kokivat, että työntekijät unohtavat usein käydä leimaamassa itsensä kulunvalvontajärjestelmään saapuessaan työmaalle. Näissä tapauksissa työnjohdon on oltava valvotuneita ja valvottava ja vaadittava urakoitsijoita leimaamaan itsensä työmaalle sopimusrikkomuksen uhalla. Suurin osa vastanneista ei kuitenkaan ollut tehnyt työmaalla työmaan sisäistä seurantaan kulunvalvonnan käytöstä, joten on hyvin mahdollista, että urakoitsijoiden ”unohdukset” ovat tapahtuneet kulunvalvontajärjestelmän tulon alkuvaiheissa heinä-elokuussa. Myös ne työmaat, joilla kulunvalvontalaite on työmaaportilla, kokivat omat haasteensa. Monet olivat kokeneet porttijärjestelmän kanssa ongelmia, koska aina järjestelmätoimittajan yhteydet eivät olleet toimineet ja porteista ei ole päässyt kulkemaan. Osa koki myös henkilökulkua varten olevan pyöröportin ahtaana ja siitä on hankala kulkea isojen kantamuksien kanssa.

Tässä vielä yhteenvetona muutamia sähköisen kulunvalvontajärjestelmän hyötyjä työnjohdon näkökulmasta:

- työmaan työnjohdon ei tarvitse enää kirjata työntekijöiden tietoja erilliseen työntekijäluetteloon, vaan kulunvalvontajärjestelmä tekee sen automaattisesti Valtti-kortin leimauksen yhteydessä
- työntekijöiden tai yritysten tietoja pystytään helposti ja nopeasti hakemaan ja tulostamaan kulunvalvontajärjestelmästä
- työntekijöiden työnteko-oikeuksista pystytään varmistumaan entistä paremmin.
- työmaalla tehdyistä työtunneista saadaan ajankohtaista tietoa.

6.3 Sähköisen kulunvalvonnan mahdollisuudet

Kulunvalvontajärjestelmää on mahdollista hyödyntää työajan seurantaan. Yksi kehittämismahdollisuus on, että järjestelmää hyödynnettäisiin NCC:n omien työntekijöiden palkanmaksun perusteena. Tällä hetkellä työnjohto kirjaa työntekijöiden tunnit tuntikirjausjärjestelmään ja lähettää ne sieltä palkanlaskentaan. Olisi hyvä jos järjestelmä tekisi tämän automaattisesti. Yksi ongelma tässä on se, miten kulunvalvontajärjestelmä saataisiin kirjaamaan työntekijätunnit oikeille litteroille. Samalla voisi kehittää sitä, että järjestelmä kirjaisi tietyn työvaiheen tunnit järjestelmään. Kirjattua tunteja pystyisi hyödyntämään esim. jälkilaskentavaiheessa tai seuraavien kohteiden laskennassa.

Kulunvalvontajärjestelmää voisi kehittää myös työkoneiden seurantaan. Työkoneissa voisi olla samanlainen siru kuin Valtti-kortissa, joka leimattaisiin kulunvalvontajärjestelmään. Näin voitaisiin seurata koneilla tehtäviä eri työvaiheita tai valvoa työkoneiden käyttöä.

Kulunvalvontajärjestelmään olisi hyvä liittää myös kameravalvonta, varsinkin niillä työmailla, joissa kulunvalvonta on työmaaportilla. Kameravalvonnalla olisi helppo valvoa Valtti-korttien luvatonta käyttöä. Verohallinnon tietoon on tullut ainakin yksi sellainen tapaus, että tunnistekortissa on oikea kuva, mutta väärän henkilön tiedot.

6.4 Kulunvalvonnan muistilista työnjohtajille

Olen laatinut opinnäytetyön pohjalta NCC:n rakennustyömaiden työnjohtolle sähköisen kulunvalvonnan muistilistan. Muistilista löytyy liitteestä 2. Muistilistaan on koottu sähköisen kulunvalvonnan tärkeimmät kohdat, jotka on huomioitava työmaalla. Muistilistan tarkoituksena on toimia apuna uuden työmaan perustamisen yhteydessä ja työmaan aikana. Lisäksi muistilistaa on hyvä käyttää kun perehdytään sähköiseen kulunvalvontaan ja halutaan nopeasti tietää kulunvalvonnan pääkohdat työmaan näkökulmasta. Toivon, että muistilistasta on apua myös nuorille työnjohtajille, joille sähköinen kulunvalvonta ei välttämättä ole vielä tuttu asia.

7 POHDINTA JA LOPPUSANAT

Tämän opinnäytetyön aiheena oli harmaan talouden torjunta rakennustyömailla ja rakentamiseen liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutus NCC Rakennus Oy:n rakennustyömailla. Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus on viimeisin harmaan talouden torjuntaan liittyvistä lainsäädäntötoimenpiteistä rakennusosalalla. Rakennusalan harmaa talous aiheuttaa yhteiskunnalla merkittävät vuotuiset tappiot. Sen takia on ymmärrettävää, että harmaan talouden torjunta rakennustyömailla on yksi Suomen hallituksen tärkeimmistä hankkeista. Harmaan talouden torjuntaan rakennustyömailla on kehitetty monia torjuntakeinoja kuten rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus, tilaaja-vastuulaki, veronumeromenettely ja viimeisimpänä rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus. Kaikki edellämainitut torjuntakeinot ovat Suomen laissa säädettyjä ja sen takia pakollisia kaikilla rakennustyömailla.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia miten rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus on toteutettu NCC Rakennus Oy:n työmailla, mitä haasteita se on aiheuttanut ja mitä mahdollisuuksia se antaa. 1.7.2014 rakennustyömailla käyttöön otettu tiedonantovelvollisuus velvoittaa rakennustyön tilaajia ilmoittamaan Verohallinnolle kuukausittain rakentamiseen liittyvät urakat sekä rakennustyömaan päätoteuttajaa ilmoittamaan rakennustyömaalla työskentelevät henkilöt. Opinnäytetyön aiheena oli harmaan talouden torjunta rakennustyömailla eli tavoitteeni oli tutkia tiedonantovelvollisuuden toteutusta nimenomaan työmaan näkökulmasta. NCC:llä tilatut urakkatiedot ilmoitetaan suoraan hankinnasta, joten rakennustyömaan velvollisuudeksi jää ilmoittaa yhteisellä rakennustyömaalla työskentelevät henkilöt.

NCC:n rakennustyömailla työskentelevien henkilöiden tiedot kerätään työmaalla kuvallisten Valtti-korttien ja sähköisen kulunvalvontajärjestelmän avulla työmaarekisteriin, josta kulunvalvontajärjestelmä lähettää automaattisesti lain vaatimat raportit kuukausittain Verohallinnolle. Vaikka kulunvalvontajärjestelmä kuulostaa yksinkertaiselta, on se aiheuttanut työmaiden työnjohdolle omat haasteensa. Tämä käy ilmi teettämästäni kyselystä sähköiseen kulunvalvontaan liittyen. Lähetin kyselyn NCC Rakennus Oy:n Jyväskylän yksikön rakennustyömaiden toimihenkilöille. Kyselyyn vastasi työnjohtajia, työmaainsinöörejä ja vastaavia työnjohtajia. Suurin osa vastanneista koki, että sähköinen kulunvalvonta on teettänyt työnjohdolle enemmän työtä. Tämä voi olla selitettävissä sillä, että kulunvalvontajärjestelmä rakennustyömailla on vielä uusi toimintatapa. Kulunvalvontajärjestelmä on ollut nyt käytössä neljä kuukautta ja on huomattavissa, että vieläkin tulee ongelmatilanteita laitetoimittajan järjestelmän kanssa. On kuitenkin muistettava, että kulunvalvonta on nykypäivän työmaan arkea, joka on tullut jäädäkseen. Alkukankeuden jälkeen ollaan siirtymässä siihen, että jokaiselle rakennustyömaalla työskentelevälle sähköinen kulunvalvonta on itsestäänselvyys. Haluan tällä opinnäytetyöllä lieventää sitä epätietoisuutta mitä kulunvalvontajärjestelmää kohtaan liikkuu ja toivon, että valmiista opinnäytetyöstä olisi tulevaisuudessa helpotusta nuorille työnjohtajille, jotka varmasti joutuvat painimaan sähköisen kulunvalvonnan kanssa. Tämän vuoksi olen luonut opinnäytetyöstä sähköisen kulunvalvonnan muistilistan NCC:N työnjohtajille, josta on helppo ja nopea tarkistaa tärkeimmät kulunvalvontaan liittyvät kohdat työmaan näkökulmasta.

Purkaessani kyselyn vastauksia oli ilo huomata, että suurin osa vastanneista oli ymmärtänyt sähköisen kulunvalvonnan perimmäisen tarkoituksen eli harmaan talouden torjunnan rakennustyömailla. Harmaa talous vahingoittaa koko yhteiskuntaa. Harmaa talous lisää rehellisten yritysten veronmaksuvelvollisuutta, vääristää kilpailua ja hintatasoa sekä vaikuttaa työpaikkojen määrään. Pimeällä työllä ei ole takuuta eikä vastuuta työn laadusta. Toivon, että jokainen rakennusalalla työskentelevä kokee niin suurta ammattilpeyttä, että ei salli pimeää työtä rakennustyömailla. En usko, että kukaan haluaa maksaa enemmän veroja sen takia, että osa jättää verot kokonaan maksamatta. Rakennustyömaiden työnjohtajien vastuulle jää toimia työmaalla esimerkkinä ja valvoa kulunvalvonnan asianmukaista toteutumista. Epäkohtiin on puututtava, eikä puutteellisilla tiedoilla olevia urakoitsijoita saa päästää työmaalle. Jokaisen rakennustyömaalla työskentelevän on pyrittävä siihen, että "Harmaa talous- musta tulevaisuus" ei ole rakennustyömaiden tulevaisuus!

LÄHTEET

Harmaa talous 2011 [www-sivusto]. Verohallinto. Harmaan talouden selvitysyksikkö. [viitattu 26.9.2014] Saatavissa: <http://www.vero.fi/download/noname/%7BD37002D2-152F-4D2B-8EF0-348C4EBC7258%7D/6901>

Harmaa talous 2012 [www-sivusto]. Verohallinto. Harmaan talouden selvitysyksikkö. [viitattu 26.9.2014] Saatavissa: http://www.vero.fi/download/Harmaa_talous_2012/%7B660588C2-71C5-4ABA-9A73-577B4DEA7C76%7D/7955

Jos rakennat niin rekisteröidyt [www-sivusto]. Veronumero.fi. Suomen Tilaajavastuu Oy. [viitattu 20.10.2014] Saatavissa: https://www.veronumero.fi/wp-content/uploads/2014/09/Jos_rakennat_esite.pdf

Käännetty arvonnäkövero [www-sivusto]. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: <http://www.kaanteinenarvonlisävero.fi/>

Musta tulevaisuus [www-sivusto]. Harmaa talous-musta tulevaisuus Kampanjainfo. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: <http://www.mustatulevaisuus.fi/fi/info>

Musta tulevaisuus [www-sivusto]. Harmaa talous-musta tulevaisuus Harmaa talous rakennusalalla. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: <http://www.mustatulevaisuus.fi/fi/ilmiot/harmaa-talous-rakennusalalla>

NCC Starnet. NCC:n sisäinen verkkoaineisto.

NCC.fi [www-sivusto]. [viitattu 26.9.2014] Saatavissa: <http://www.ncc.fi/fi/Tietoa-NCCsta/>

Opas Rakentamisen tiedonantovelvollisuudesta. [www-sivusto]. Suomen Tilaajavastuu Oy. [viitattu 25.10.2014] Saatavissa: <https://www.veronumero.fi/wp-content/uploads/2014/05/Ilmoitusvelvollisuus2.pdf>

Rakennusalan käännetty arvonnäköverovelvollisuus [www-sivusto]. Verohallinto. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: [http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Osakeyhtio_ja_osuuskunta/Arvonlisäverotus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisäverovelvollisuus](http://www.vero.fi/fi/FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Osakeyhtio_ja_osuuskunta/Arvonlisäverotus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisäverovelvollisuus)

Rakennusalan verovalvontahanke RAKSA 2008-2012 Loppuraportti [www-sivusto]. Verohallinto. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa:

http://www.vero.fi/download/Rakennusalan_verovalvontahanke_RAKSA_loppuraportti/%7BB09D315E-BC83-47D9-9517-6DD5D5232521%7D/9442

Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus [www-sivusto]. Verohallinto. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: <http://www.vero.fi/fi->

[FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Rakentamisilmoitukset/Rakentamiseen_liittyva_tiedonantovelvoll\(32723\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Rakentamisilmoitukset/Rakentamiseen_liittyva_tiedonantovelvoll(32723))

Rakentamisilmoitukset - urakka- ja työntekijätiedot [www-sivusto]. Verohallinto. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: <http://www.vero.fi/rakentamisilmoitukset>

RamiSmart-järjestelmä [www-sivusto]. Ramirent Oyj. [viitattu 10.10.2014] Saatavissa:

<http://www.ramismart.fi/portal/fi/lasnaolovalvonta/ramismart-jarjestelma/>

RT TT 1.6 Rakennusalan ilmoitusmenettely muuttuu lakisääteiseksi. Helsinki. Rakennustieto

Suomen Tilajavastuu Oy - Rehellisen yritystoiminnan puolesta! [www-sivusto]. Suomen Tilajavastuu Oy. [viitattu 15.10.2014] Saatavissa: <https://www.tilajavastuu.fi/suomen-tilajavastuu-oy/>

Tilajavastuu [www-sivusto]. Työ- ja elinkeinoministeriö. [viitattu 15.10.2014] Saatavissa:

<http://www.tem.fi/tyo/tyolainsaadanto/tilajavastuu>

Tilajavastuulaki 1233/2006 [www-sivusto]. Finlex. Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061233>

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738 [www-sivusto]. Finlex. Työturvallisuuslaki. [viitattu 28.9.2014]

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

VALTTI-Kortti [www-sivusto]. Veronumero.fi. Suomen Tilajavastuu Oy. [viitattu 15.10.2014] Saatavissa: <https://www.veronumero.fi/henkilokortit/>

Veronumero [www-sivusto]. Verohallinto. [viitattu 15.10.2014] Saatavissa: <http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Veronumero/>

Veronumerolaki 9.12.2011/1231 [www-sivusto]. Finlex. Laki veronumerosta ja rakennusalan veronumerorekisteristä. [viitattu 15.10.2014] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111231>

Verotusmenettelylaki 18.12.1995/1558 [www-sivusto]. Finlex. Laki verotusmenettelystä. [viitattu 28.9.2014] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558#L3P15b>

LIITE 1

Terve!

Teen opinnäytetyötä rakennustyömaiden harmaan talouden torjunnasta ja siihen liittyvästä rakentamiseen liittyvästä tiedonantovelvollisuudesta, joka tuli voimaan 1.7.2014.

Tiedonantovelvollisuus tarkoittaa sitä, että rakennustyömaan päätoteuttajan on ilmoitettava kuukausittain rakennustyömaalla työskentelevät henkilöt Verohallinnolle, jos koko työmaan arvo ylittää 15.000 €. NCC:n rakennustyömailla työskentelevien henkilöiden tiedonkeruu toteutetaan sähköisen kulunvalvonnan avulla.

Alla 6 kysymystä sähköisestä kulunvalvonnasta. Vastaaminen kestää noin 10-15 minuuttia. Vastaukset voi kirjoittaa suoraan kysymysten alle.

Kysymykset on tarkoitettu pohdittavaksi nimenomaan työmaan näkökulmasta.

*Palauttaisitteko vastaukset kysymyksiin **tiistaihin 14.10.2014** mennessä osoitteeseen: tuomas.varonen@ncc.fi*

Kaikki vastaukset ovat luottamuksellisia ja ne tullaan käyttämään vain opinnäytetyötäni varten. Kaikki vastaukset käsitellään anonyymeinä.

- 1. Miten työmaallanne on suhtauduttu sähköiseen kulunvalvontaan? (pohdi esim. omat työntekijät/aliurakoitsijat)**

- 2. Mitä hyötyjä sähköisestä kulunvalvonnasta on saatu?**

- 3. Onko sähköisestä kulunvalvonnasta ilmennyt haittapuolia?**

- 4. Miten kulunvalvontaa voisi vielä kehittää/hyödyntää?**

- 5. Oletteko tehneet työmaalla työmaan sisäistä seurantaa kulunvalvonnan käytöstä?**

- 6. Mikä on mielestäsi sähköisen kulunvalvonnan tärkein ja merkittävin asia?**

SUURET KIITOKSET VASTAUKSISTA!

Ohjeistus

3.11.2014

SÄHKÖISEN KULUNVALVONNAN MUISTILISTA TYÖNJOHTAJILLE

- ❖ Ennen työmaan alkua työmaalle hankitaan kulunvalvontajärjestelmä
- ❖ Työnjohto liittää itsensä ja sen hetkiset urakoitsijat järjestelmään
- ❖ Uuden työntekijän saapuessa työmaalle tarkistetaan henkilötiedot ja Valtti-kortti
- ❖ Työntekijä lisätään Valtti-kortin avulla kulunvalvontajärjestelmään.
(Kulunvalvontajärjestelmä hakee henkilön tiedot veronumerorekisteristä.)
- ❖ Työntekijä perehdytetään työmaahan
- ❖ Työlupaan ja pätevyyyksiin liittyvät asiakirjat tarkastetaan, kopioidaan ja arkistoidaan
- ❖ Tarkistetaan, että yrityksen Tilaajavastuutiedot ovat kunnossa
- ❖ Opastetaan Valtti-kortin ja kulunvalvontajärjestelmän käyttö
- ❖ Valvotaan kulunvalvonnan käyttöä

ONGELMATAPAUKSISSA:

- ❖ Jos sinulla on ongelmia kulunvalvontajärjestelmän kanssa ota yhteyttä laitetoimittajaan
- ❖ Jos työntekijällä ei ole Valtti-korttia, eikä työntekijä ole julkisessa veronumerorekisterissä → työmaalle ei päästetä!
- ❖ Henkilötietoihin tai työlupaan liittyvissä ongelmissa ota yhteys hankintaa tai työpäällikköön

Epäselvissä tapauksissa työntekijää EI SAA PÄÄSTÄÄ TYÖMAALLE!